

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

13.06.2024. Nr. 1-6/6

Uz 17.04.2024 1-04.1/128-pav/2024

Latvijas Republikas Satversmes tiesai
tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Par lietas Nr. 2023-43-03 nodošanu izskatīšanai

Tiesībsargs ir iepazinies lietas Nr. 2023-43-03 "Par Rīgas domes 2023. gada 26. aprīļa saistošo noteikumu Nr. RD-23-199-sn "Kārtība, kādā reģistrējami un izskatāmi iesniegumi par bērnu uzņemšanu 1. klasē Rīgas valstspilsētas pašvaldības izglītības iestādēs" 19. punkta (turpmāk – Apstrīdētā norma) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64., 91. un 110. pantam", kas ierosināta pēc tiesībsarga pieteikuma, materiāliem.

Tiesībsargs vēlas sniegt viedokli par Rīgas valstspilsētas pašvaldības (turpmāk – Pašvaldība) 19.01.2024. atbildes rakstu Nr. RD-24-94-nd, Ministru kabineta 07.03.2024. viedokli Nr. 24-TA-549 un Saeimas 11.03.2024. viedokli Nr. 612.1-3-14/24.

[1] Tiesībsargs vēlas vispirms uzsvērt, ka pieteikuma pamats nav jautājums par to, vai pamatizglītības iegūšana būtu jāuzsāk sešu gadu vecumā. Lēmums par to, kurā vecumā vispārēji būtu jāuzsāk pamatizglītības iegūšana, ir politiskas izšķiršanās jautājums un nav šī pieteikuma priekšmets. Tiesībsarga pieteikums balstās primāri apsvērumā, ka, ja valsts likumā ir paredzējusi bērna tiesības, pamatojoties uz bērna veselības stāvokli un psiholoģisko sagatavotību, pamatizglītības iegūvi uzsākt gadu agrāk vai vēlāk, tad šādas tiesības Pašvaldība nedrīkst ierobežot. Bērni, kuriem attiecīgajā gadā aprit 6 vai 8 gadi, šādā gadījumā atrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos ar bērniem, kuri pamatizglītības iegūvi uzsāk vispārējā kārtībā. Izglītības sistēmai būtu jābūt vērstai uz to, lai tā sniegtu izglītību atbilstoši katra bērna spējam. To paredz

Izglītības likums, Vispārējās izglītības likums un Bērnu tiesību aizsardzības likums, taču Apstrīdētā tiesību norma ierobežo bērna un vecāka iespējas īstenot šīs tiesības.

[2] Tiesībsargs vēlas precizēt Saeimas sniegtajā viedoklī norādīto, ka Vispārējās izglītības likuma 32. panta trešā daļa būtu vērtējama prioritāri bērnu interešu un tiesību jomā, nevis vecāku vēlmju un tiesību aspektā.¹ Kā norādīts pieteikumā² ANO Bērnu tiesību konvencija, ņemot vērā konvencijas 3., 5. un 18.pantu, paredz, ka bērna vecāki vai viņa likumiskie pārstāvji ieņem būtisku lomu bērnu tiesību nodrošināšanā. Konvencijas uzsvars uz vecāku tiesībām un pienākumiem bērnu tiesību nodrošināšanā nav veidots, lai mazinātu bērnam piemītošās cilvēktiesības, bet tieši otrādi, lai nodrošinātu, ka bērni pilnībā var īstenot visas savas sociālās un politiskās cilvēktiesības. Bērniem tikai ar laiku attīstās spēja ne tikai īstenot savas tiesības, bet tās arī pieprasīt. Valsts pienākums ir atbalstīt vecākus viņu pienākumu izpildē, tai skaitā nodrošinot bērnu tiesības un intereses. Tiesībsargs pieteikumā norāda, ka vecāki ir tie, kuri var visobjektīvāk izvērtēt bērna intereses un tiesības. Parezumēt, ka vecāki, pieņemot lēmumus, kas skar viņu bērnus, rīkojas primāri savās interesēs, nevis savu bērnu interesēs, ir pretrunā ar Bērnu tiesību konvencijas garu un arī Latvijas tiesību sistēmu, kas paredz, ka vecāku tiesības un pienākums ir rūpēties un pārstāvēt bērnu.³

[2.1] Lai gan tiesībsargs piekrīt, ka Vispārējās izglītības likuma 32. panta trešajā daļā varētu būt iekļauta papildu prasība pēc speciālista atzinuma, kurā izvērtēts, vai bērns ir gatavs uzsākt pamatizglītības iegūšanu no 6 gadu vecuma, tiesībsargs vēlas vērst uzmanību, ka tieši Saeima 2018. gadā veica likuma grozījumus, kas atcēla nepieciešamību vecāku gribas izteikumam pievienot arī ģimenes ārsta vai psihologa atzinumu.⁴ Tādējādi likums šobrīd paredz, ka, lai bērns uzsāktu pamatizglītības iegūvi gadu agrāk, pietiek ar vecāku iesniegumu. Saprotams, ka vecākam, rīkojoties bērna interesēs, savs lēmums jāpamato objektīvos faktos, piemēram, konsultējoties ar speciālistiem vai pirmsskolas izglītības iestādes darbiniekiem. Taču tiesību norma šobrīd neparedz pienākumu iesniegt izglītības iestādei apliecinājumu par bērna gatavību uzsākt pamatizglītības iegūvi.

[2.2] Ja likumdevēja ieskatā būtu nepieciešams ieviest papildu kritērijus, kas apliecinātu, ka bērns var uzsākt pamatizglītības iegūvi gadu agrāk, būtu nepieciešams veikt attiecīgus grozījumus tiesību

---

¹ Saeimas 11.03.2024. viedoklis Nr. 612.1-3-14/24, 5.lpp.

² Skat. 1. Tiesībsarga 27.10.2023. pieteikuma Nr. 1-13/1 5.punktu.

³ Civillikuma 177. pants.

⁴ 2018. gada 21. jūnija likums "Grozījumi Vispārējās izglītības likumā".

aktā. Taču tas nav jautājums, kas būtu jāvērtē šī pieteikuma ietvaros. Šī pieteikuma ietvaros uzskatāms, ka sešus gadus vecu bērnu, kuri, pamatojoties uz vecāku vēlmēm uzsāk pamatizglītību gadu agrāk, veselības stāvoklis un psiholoģiskā sagatavotība atbilst septiņus gadus veca bērna līmenim. Bērna interesēs ir uzsākt pamatizglītības ieguvei atbilstoši savai attīstības pakāpei.

[2.3] Jāņem vērā, ka, ja vecāks lemtu, ka viņa bērnam jāuzsāk pamatizglītības ieguve sešu gadu vecumā, lai gan bērna veselības stāvoklis un psiholoģiskā sagatavotība tam nebūtu piemērota, tas norādītu uz to, ka vecāks ļaunprātīgi izmanto savas aizgādības tiesības. Atbildīgajām iestādēm būtu jārikojas saskaņā ar likumu, lai nodrošinātu bērna tiesības un intereses šajos gadījumos.

[3] Tiesībsargs nepiekrīt Pašvaldības norādītajam, ka strīds nav par tiesību normas konstitucionalitāti, bet gan interpretāciju un piemērošanu.⁵ Tiesībsargs pieteikumā vēršas par Rīgas domes 2023. gada 26. aprīļa saistošo noteikumu Nr. RD-23-199-sn "Kārtība, kādā reģistrējami un izskatāmi iesniegumi par bērnu uzņemšanu 1. klasē Rīgas valstspilsētas pašvaldības izglītības iestādēs" (turpmāk – Saistošie noteikumi Nr. RD-23-199-sn) 19. punkta (turpmāk – Apstrīdētā norma) atbilstību Satversmes 64., 91. un 110. pantam. Tiesībsargs savā pieteikumā pamato, kādēļ šī norma rada tādus nevienlīdzīgus apstākļus, kas ierobežo bērna tiesības⁶ uzsākt pamatizglītības ieguvei dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē⁷ atbilstoši savām spējām,⁸ kā arī vecāku tiesības izvēlēties izglītības iestādi,⁹ īstenojot savu bērnu interešu un tiesību aizsardzību bērna izglītošanas jautājumos.¹⁰

[3.1] Satversmes tiesai tādējādi ir jāvērtē, vai salīdzināmi ir bērni, kuriem attiecīgajā gadā aprit seši gadi un kuru veselības stāvoklis un psiholoģiskās sagatavotība ir pielīdzināma septiņus gadus vecu bērnu veselības stāvoklim un psiholoģiskai sagatavotībai, ar bērniem, kuriem aprit septiņi vai astoņi gadi, un vai Pašvaldībai ir tiesības (ja izglītības iestādē izveidojas rinda uzņemšanai 1. klasē) pilnībā atteikt šiem bērniem tiesības iegūt izglītību viņu dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē.

[3.2] Satversmes tiesai ir jāņem vērā, ka šobrīd mazāk labvēlīga attieksme ir pret tiem sešus gadus veciem bērniem, kuru veselības stāvoklis un psiholoģiskā sagatavotība atbilst septiņus gadus vecu

⁵ Rīgas valstspilsētas pašvaldības 19.01.2024. atbildes raksts Nr. RD-24-94-nd, 6.-7. lpp.

⁶ Vispārējās izglītības likuma 32. panta trešā daļa.

⁷ Izglītības likuma 17. panta pirmā daļa.

⁸ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 11. panta pirmā daļa.

⁹ Izglītības likuma 57. panta 1. punkts.

¹⁰ ANO Bērnu tiesību konvencijas 3. panta 2. punkts, 5. un 18. pants, Civillikuma 177. pants, Vispārējās izglītības likuma 32.panta trešā daļa.

bērnu veselības stāvoklim un psiholoģiskai sagatavotībai, nekā pret bērniem, kuri faktiski neatrodas vienādos apstākļos ar šiem bērniem: septiņus gadus veci bērni, kuriem konkrētā izglītības iestāde nav dzīvesvietai tuvākā izglītības iestāde vai kuri nav deklarēti Pašvaldībā. Tāpat jāņem vērā, ka sešus gadus veciem bērniem, kuriem brālis vai māsa mācās konkrētajā izglītības iestādē, vai bērni ir bez vecāku gādības palikuši, - arī šiem bērniem nebūs iespēja tikt uzņemtiem izglītības iestādē prioritārā kārtībā (kā tas būtu gadījumā, ja viņiem būtu septiņi gadi), ja vien izglītības iestādē būs izveidojusies rinda uz 1.klai.¹¹

[4] Pašvaldības paskaidrojuma rakstā norādīts, ka “likums nošķir “pirmsskolas vecuma bērnus” un “obligātās izglītības vecuma bērnus” [...] bērni, kuriem konkrētā kalendārā gadā vēl neaprit septiņi gadi, proti, kuri nav sasnieguši obligāto pamatizglītības vecumu, ietilpst pirmajā no šīm grupām”.¹² Taču tāds Pašvaldības interpretējums neatbilst Izglītības likumam. Obligāto izglītības vecumu regulē Izglītības likuma 4. pants, kas nosaka, ka “obligāta ir no piecu gadu vecuma bērnu sagatavošana pamatizglītības ieguve un pamatizglītības iegūšana vai pamatizglītības iegūšanas turpināšana līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai.” Tādējādi Izglītības likums nenosaka, no kura vecuma iestājas obligātais pamatizglītības vecums, bet nosaka, no kura vecuma iestājas obligāta bērnu sagatavošana pamatizglītības ieguvei. Pamatizglītības vecumu regulē Vispārējās izglītības likuma 32. pants, vispārējā kārtībā paredzot, ka bērns pamatizglītības iegūvi sāk tajā kalendārajā gadā, kurā izglītojamajam apir 7 gadi, taču, atkarībā no veselības stāvokļa un psiholoģiskās sagatavotības, bērns var sākt pamatizglītības apguvi gadu agrāk vai vēlāk. Tātad obligātais pamatizglītības vecumus ir no 6 – 8 gadiem.

[5] Pašvaldība savā atbildes rakstā norāda, ka “Izglītības likuma 17. panta pirmā daļa neparedz absolūtu pašvaldības pienākumu nodrošināt katra bērna uzņemšanu viņa dzīvesvietai ģeogrāfiski vistuvākajā izglītības iestādē. Pašvaldībai ir pienākums, plānojot skolu tīklu, ikviena izglītojamā uzņemšanu dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē izvirzīt kā prioritāti, taču šis pienākums ir samērojams ar pašvaldības praktiskajām iespējām un citu izglītojamo tiesībām un tiesiskajām interesēm.”¹³ Taču jāņem vērā, ka attiecībā uz sešus gadus veciem bērniem, kuru veselības stāvoklis un psiholoģiskā sagatavotība atbilst septiņu gadus vecu bērnu attīstībai, prioritāri tiks

---

¹¹ Skat. tiesībsarga pieteikuma 4.6.3. punktu.

¹² Rīgas valstspilsētas pašvaldības 19.01.2024. atbildes raksts Nr. RD-24-94-nd, 8.-9. lpp.

¹³ Rīgas valstspilsētas pašvaldības 19.01.2024. atbildes raksts Nr. RD-24-94-nd, 49. punkts.

uzņemti arī tie bērni, kuriem izglītības iestāde nav dzīvesvietai tuvākā izglītības iestāde un pat tie septiņus gadus vecie bērni, kuri nav deklarēti pašvaldības teritorijā.

[5.1] Tiesībsargs neapstrīd, ka pašvaldībai nav pienākuma nodrošināt katra izglītojamā individuālajām vēlmēm atbilstošas izglītības iestādes darbību un atrašanās vietu, kā arī tai nav pienākuma uzņemt ikvienu izglītojamo viņam vēlamajā izglītības iestādē. Taču Pašvaldības pienākums ir nodrošināt vienlīdzīgas iespējas bērniem iegūt izglītību dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē. Tiesībsargs jau pieteikumā minēja, ka sešus gadus veci bērni pēc būtības nerada konkurenci septiņus gadus veciem bērniem iegūt izglītību dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē.¹⁴ Nav skaidrs, kādēļ ir jāveic pasākumi, kas pilnībā izslēdz šo bērnu iespējas iegūt izglītību savai dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē.

[5.2] Tiesībsargs piekrīt, ka Pašvaldībai ir tiesības noteikt uzņemšanas kritērijus, taču tai nav tiesību pieņemt tādus tiesību aktus, kas nonāk pretrunā ar likumiem. Pašvaldībai nav pilnvarojuma noteikt, kurā vecumā prioritāri bērns būtu jāuzņem izglītības iestādē. Bērna pamatizglītības uzsākšanas vecumu regulē Vispārējās izglītības likuma 32. pants. Likuma trešā daļa nosaka vecāku kompetenci lemt par to, vai viņu bērns var sākt mācības gadu agrāk vai gadu vēlāk.

[5.3] Apstrīdētā norma pēc būtības rada ierobežojumu bērnam uzsākt pamatizglītības iegūvi sešu gadu vecumā. Ja Pašvaldības ieskatā sešus gadus veci bērni, kuri pamatizglītību uzsāk saskaņā ar Vispārējās izglītības likuma 32. panta trešo daļu, nav salīdzināmi ar septiņus gadus veciem bērniem, kuri izglītību iegūst saskaņā ar Vispārējās izglītības likuma 32.panta otro daļu, jo to pamatizglītības uzsākšanas vecumu regulē dažādas tiesību normas, tad Pašvaldībai ir jāatzīst, ka šie bērni ir salīdzināmi ar astoņus gadus veciem bērniem, kuri arī pamatizglītību uzsāk saskaņā ar Vispārējās izglītības likuma 32.panta trešo daļu. Taču Pašvaldības Saistošie noteikumi neparedz ierobežot astoņus gadus vecu bērnu tiesības uzsākt pamatizglītības iegūšanu dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē. Šāds ierobežojums ir radīts tikai attiecībā pret sešus gadus veciem bērniem, kuri pamatizglītību uzsāk saskaņā ar Vispārējās izglītības likuma 32. panta trešo daļu.

[6] Tiesībsargs nepiekrīt Pašvaldības norādītajam, ka Apstrīdētā norma ir veids, kā Pašvaldība īsteno tiesības noteikt prioritātes kritērijus¹⁵. Apstrīdētā norma nav formulēta kā prioritātes kritērijs, bet kā absolūts liegums sešus gadus veciem bērniem, kuru veselības stāvoklis un

---

¹⁴ Skat. pieteikuma 4.6.3.punktu.

¹⁵ Rīgas valstspilsētas pašvaldības 19.01.2024. atbildes raksts Nr. RD-24-94-nd, 83. punkts.

psiholoģiskā sagatavotība atbilst septiņus gadus vecu bērnu līmenim, uzsākt pamatizglītības ieguvu dzīvesvietai tuvākajai izglītības iestādei, ja vien tajā ir izveidojusies rinda. Pašvaldība Satversmes tiesai ir arī sniegusi informāciju par rindu izvietojumu populārākajās Pašvaldības izglītības iestādēs. Katra no šīm izglītības iestādēm, kurā ir izveidojusies rinda uz uzņemšanu, ir nepieejama bērniem, kuriem ir seši gadi un kuri uzsāk pamatizglītības ieguvu saskaņā ar Vispārējās izglītības likuma 32.panta trešo daļu, pat tajos gadījumos, ja tā ir viņu dzīvesvietai tuvākā izglītības iestāde.

[7] Lai gan, kā apgalvo Pašvaldība, Apstrīdētā norma neatceļ sešus gadus vecu bērnu tiesības iegūt pamatizglītību, atšķirīgā attieksme, ko pieļauj Apstrīdētā norma, rada nopietnus tiesību ierobežojumus bērniem un viņu ģimenēm. Apstrīdētā norma rada situāciju, kad bērna vecāki vispār nevar izvēlēties izglītības iestādi – tā ir pašvaldība, kura informē par tām izglītības iestādēm, kurās ir brīvas vietas. Tiesībsargam ir zināmi gadījumi, kad Apstrīdētās normas dēļ vecāki ir spiesti izvēlēties privāto izglītības iestādi, lai varētu nodrošināt savam bērnam izglītību atbilstoši viņa spējām. Tāpat ir arī zināmi gadījumi, kuros vecāki ir spiesti mainīt izglītības iestādi visiem ģimenes bērniem, lai bērni varētu apmeklēt vienu izglītības iestādi. Apstrīdētā norma rada apstākļus, kuru dēļ vecāki ir spiesti rīkoties pretēji bērna labākajām interesēm, atstājot bērnu vēl vienu mācību gadu pirmsskolas izglītības iestādē, lai atkārtoti apgūtu pirmsskolas izglītības programmu, tikai ar mērķi, lai bērns pamatizglītības ieguvu varētu sākt savai dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē. Tas savukārt var negatīvi ietekmēt bērna turpmāko integrāciju izglītības sistēmā.

[7.1] Lai gan Pašvaldība norāda, ka sešus gadus vecu bērnu pamatizglītības uzsākšana saskaņā ar Vispārējās izglītības likuma 32. panta trešo daļu ir salīdzinoši reti izplatīts izņēmuma gadījums un tādējādi Apstrīdētā norma skar salīdzinoši mazu bērnu skaitu, Satversmes tiesai ir jāņem vērā, kā Apstrīdētā norma un tai līdzīgas normas citās pašvaldībās, kuras pēc līdzīga parauga ir pārņēmušas Pašvaldības praksi, ietekmē konkrētas ģimenes. Tiesībsargs vēlas dalīties ar diviem gadījumiem, kuros vecāki šogad ir vērsušies Tiesībsarga birojā:

[7.2] Vienā gadījumā meitenei, kura ir dzimusi 2018. gadā, ir ārsta-speciālista atzinums par to, ka meitene ir gatava uzsākt izglītību sešu gadu vecumā, kā arī iegūts atbilstošs novērtējums no pirmsskolas izglītības iestādes. Viņas vecākā māsa un brālis mācās dzīvesvietas tuvākajā izglītības iestādē (Rīgas Teikas vidusskolā), taču viņa netiks uzņemta šajā izglītības iestādē, jo izglītības iestādē ir izveidojusies pretendentu rinda. Bērna vecāki, ievērojot meitenes labākās intereses, ir pieņēmuši lēmumu, ka meita uzsāks pamatizglītības ieguvu sešu gadu vecumā, taču būs spiesti meitu sūtīt citā izglītības iestādē, kurā nemācās viņas brālis un māsa. Tādējādi Apstrīdētā norma

daudzbērnu ģimenei būs radījusi ievērojamus sarežģījumus, kas saistās ar bērnu nogādāšanu izglītības iestādē un atpakaļ dzīvesvietā un atbalsta nodrošināšanu, jaunākajai atvasei uzsākot mācības citā izglītības iestādē. Atbalstu nevarēs sniegt ģimenes vecākie bērni, kā arī vecāki būs spiesti bērnus vest/paņemt no dažādām izglītības iestādēm.

[7.3] Mārupes novada pašvaldībā meitene, kura ir dzimusi 2018. gada februārī, kurai Mārupes Valsts ģimnāzijā mācās brālis, ir saņēmusi atteikumu, pamatojoties uz Mārupes novada 30.11.2022. apstiprināto noteikumu "Par kārtību bērnu reģistrācijai un uzņemšanai 1.klasē Mārupes novada pašvaldības dibinātajās vispārējās izglītības iestādēs" 16. punktu, kas nosaka, ka "Izglītības iestāde 1.klases pretendentu sarakstā brīvu vietu gadījumā var iekļaut bērnus, kuriem līdz attiecīgā gada 1.septembrim ir apritējuši seši gadi". Meitenes vecāki, sazinoties ar izglītības iestādi, tika informēti, ka iestāde ir saņēmusi Mārupes novada pašvaldības Izglītības departamenta rīkojumu par to, ka šogad netiks izskatīta 2018. gadā dzimušo bērnu uzņemšana. Sazinoties ar Izglītības departamentu, vecāki saņēma piedāvājumu, ka viņu meita var uzsākt izglītību Skultes sākumskolā, kurā ir brīvas vietas. Skultes sākumskola atrodas aptuveni 16 km attālumā no bērnu dzīvesvietas.

[8] Tiesībsargs vērs uzmanību, ka pie viņa katru gadu vēršas vecāki par Apstrīdētās vai citu pašvaldību tiesību normu, kas izdotas pēc Apstrīdētās normas parauga, radīto kaitējumu viņu ģimenēm. Tieši pēc novērojumiem par to, kādus nesamērīgus tiesību ierobežojumus ģimenēm rada Apstrīdētā norma, tiesībsargs apšaubā šīs normas satversmību un tādēļ ir vērsies Satversmes tiesā ar pieteikumu vērtēt normas atbilstību Satversmei.

Tiesībsargs aicina Satversmes tiesu izvērtēt nepieciešamību uzaicināt par pieaicināto personu kādu no vecākiem, kuru gadījumi aprakstīti tiesībsarga piemēros¹⁶, lai varētu gūt priekšstatu par Apstrīdētās normas tiesību ierobežojošo dabu. Tiesībsargs aicina Satversmes tiesu izvērtēt nepieciešamību par pieaicināto personu uzaicināt arī sertificētu izglītības psihologu, lai iegūtu informāciju par kritērijiem, kas nosaka, vai bērns ir gatavs uzsākt pamatizglītības ieguvi.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

---

¹⁶ Tiesībsargs var sniegt vecāku kontaktinformāciju.

Kristīna Freiberga
kristina.freiberga@tiesibsargs.lv

* No 2024.gada janvāra Tiesībsarga biroja gatavotie dokumenti tiek formatēti, ievērojot piekļūstamības prasības personām ar uztveres un redzes traucējumiem.